

Landskap: Småland Upptecknat av: Sture Bäckström
Härad: Konga Adress: Värendskhe.
Socken: Hornmantorp Berättat av: Johan Hultberg
Uppteckningsår: 1948 Född år 1863 i Tällstorp, Horn. torp

När den nya tiden kom till bygden.

Laga skifte	sid	1	Möblering	sid	1-21
Bystämman	"	1	Karoliner	"	14
Skor man	"	1	Korngis	"	15
Bykavel	"	2	Skatt	"	15
Fisket	"	2	Byggd	"	16
Frälsförening	"	2	Byggnadsproduktion	"	17
Fyrupförening	"	2	Kalas	"	17
Kalasnote	"	2	Gäddvagn	"	18
Lantmannaförening	"	2	Vagnsmed	"	18
Kärr	"	3	Körsiv	"	18
Stenbrytning	"	3	Tidningar	"	19
Väkt följel	"	3	Skolundervisning	"	20
Garbredsredskap	"	4		"	20
Ringar	"	4-5			
Kalning	"	6			
Fjärtränning	"	6			
Kennlöjel	"	7			
Industrier	"	7			
Emigration	"	8			
Avlösningar	"	9			
Karoliner	"	9			
Karolinerkaroliner	"	10			
Byggnadsbyrå	"	11			
Tallmaterial	"	12			
Ägna hem	"	13			

Skriv endast på denna sida!

Lu F 59.

När den nya liden kom till bygden.

Laga skifte förättades i Follstorp
år 1877-84. Inga oskrifade byar finnas
kvar inom Flarmantorps socken. Bystäm-
ma hålles i Ormeskaga, men fler byar där
bystämman hålles, nämner jag inte till. Här
i Follstorp upphörde bystämma för en 15
år sedan. Orsaken till att den upphörde
var, att de inte längre hade något gemen-
samt. Här i Follstorp hade de endast jak-
ten gemensam, och den var bortarrenderad,
så de delade arrenderumman, men nu
har de jakten var för sig. Bystämman
hölls här mestadels midnattmarafton, och
då festade de upp jaktarrendet och de-
lade det inte. Jaktmannens skyldighet
var att ha reda på byns handlingar och

hålla bystämma. Han skulle hålla reda på
turen, var berättelser och andra vandrare skulle
ligga, för det gick i tur och ordning. I Ormes-
haga ha de fisket gemensamt, och det har
de bortarenderat till en viss person fortfarande.
Här i Torsby minns jag en bykavel
med en spricka i, som de satte in en by-
order i. Den finns hos min son. Här finns
och så en gammal protokollsbok.

Frösk församling har funnits, men den har
upphört. Här finns en byförsamling. Man
kan säga, att dessa församlingar ersatte det
gamla byslaget, fast församlingarna kom
till några år sedan de upphört med by-
stämmorna.

Den klassröte har funnits och finns
ännu. Dussfärskörsklassen gick i tur och
ordning, men de ha inte försammit på

35-40 år.

Jag började här med att bilda en förening, en lantmannaförening, och lag hem och gödningsämnen till dem, som ville och nöjde sig. Denna lantmannaförening bildades 1907, men jag hade redan tidigare lagit hem gödningsämnen på eget bevåg. Mossadlingar har i synnerhet blivit till på senare tid. Omkring 1880 började de med det. Fänt var det mest moder, både stora och små här. De dikades då ut. Min morfar började att odla här. De hade då inget begrepp om att odlägga riktigt, så de gick ingen vidare gräda. De dikade en smula men inga riktigt utfärd. På mossarna odlades havre och vissa år räddes timotej i.

I början hade de enkla redskap att byta

stäm med. De hade vägar och använde bara
kunt att spränga med. Den första stenyätten,
som kom till Lym, var i Norge, för cirka
40 år sedan, och så blev det mera livligt med
stenbrytningen.

Flästråg, som och polalis var väkt-
föjden, och hade adlade helt obetydligt.
Den första som bryjade så kläver här var
min far, häradsdomaren Karl Flästråg.
Folk tyckte, att han var tokig och så, att
han skulle väl tänka på, att folk skulle ha
födan för kreaturen. Det var för ungefär
60 år sedan. Lin adlade så för husbehov,
men det gör det inte nu. Väktföjden
bryjade så småningom omägga, när de
gick till adlade massor. Men också har
de nu ganska välskilt.

Jämpleg hade min far först här i

syn. De hade ju gamla träfogar färdiga, men när de väjades med kläver, måste de ju ha bättre fogar än plöja upp vallarna med. Han köpte fogen 1868, och Bogren i Forsås hade gjort den. Där fanns en skogvaktare i Fägersås, som brände tjära och sålde tjär kolen till smeden i Ingelsholm. Smeden hade inga pengar att betala med utan bad att få lämna en jämpfog i skallet. Skogvaktaren kom så till för och bad, att han skulle köpa fogen, för han behövde pengar. Och på så sätt kom jämpfogarna hit.

Spärrharven kom senare. Den kom för 40-50 år sedan, och jag minns hade och så den första. Slåttmaskinen kom sen och härtärfan. År 1913 eller 1914 köpte jag den första slåttmaskinen i

syn. Håströfsan kände jag fört, men det
var nog inte långt fört. Och sedan här-
jade de med såmaskinen. Den första hade
Karl Johansson i Marief. för omkring
20 år sedan.

För var det mycket mera ängar än
äker. Ängarna utgjordes här i trakten till
största delen av mader, som slåddes,
men av vilka nu en stor del utvidkats till
massor och andra utlagts till bete. Inga
slåmadängar, men här finns några, som
ännu slåddes, men de väja lika som och
så. Ängarna ha fört under senare år
växt läggas ut till bete i stort på ar-
betsfolk. Här i Torsby finns inga läv-
ängar.

Före min tid hade de skogsbehandling
de brödde och sådde till Örena. De fick

lämna kolen i Skälhultsryd, där det fanns
en lada. En del brände tjära, för här på
gården var en gammal tjärdal. Det var
före min tid.

För egna behov hade vi en had och rågrön,
liar och körsbär. På varje gård hade
de en snickarverkstad, och om vintern
snickade de även inne i böningskaret.
Smedningen till att det upphört är, att
det nu är för lite folk. Jag gjorde en del,
när jag hade gården, men sedan har det
inte blivit något gjort. Kvinnorna spann
och vävde, så det var inte fråga om att
köpa vävnader. Skräddarna och skema-
karna gick omkring i bygden. Rven som
kvinnliga hemsöjden har upphört. Det
enda, som de vävde ännu, är trasor,
så väva annat har ingen tid till. Man

kan säga, så se slutat med mindre lönande
arbeten för bisten på slötskraft.

I Flarmantorp fanns ett glasbruk,
en nickelfabrik och ett glassliperi. Glas-
bruket byggdes 1860 och sliperiet antagligen
sambidigt. 1878 brann glasbruket, och då
blev sliperiet nickelfabrik. Tidigare fanns
ett garveri. När jag växjade minnas, fanns
inte mer än kvarnen och 3 små hus med
fattiga i närheten stora landsvägen vid
Flarmantorp. Glasbruket upprättades av ett
bolag med gamle löjtnant Kjellson. Det blev
ett förtjänst för bänderna med ett rått
ved till glasbruket; förtjänst var det ju inga
förtjänster för dem annat än med kolning.
I Flarmantorp fanns också en liten him-
nissfabrik.

När folk fick bättre behalt vid in-

stundom, så var det klart, att de drog sig dit
så småningom.

Det var rätt många som reste härifrån
saker till Amerika omkring 1880. Orsaken
var, att här var såliga förtjänster och att
de som rest förtjänat mycket med den bra
där var. De trodde, att bara de kom till
Amerika, så blev de rika. Rätt så många
reste hade till orsak, att här blev mindre
arbetskraft, så lönen blev lägre. Förtjänst
fick de nästan vara glada, om de bara fick
en plats, så de fick föda. En pige hade de
i: lön 20 eller högst 30 kr pr år. Emigra-
tionen började upphöra i början på 90-talet
århundrade.

Sen efter att lönen höjts har så sett
att betrakta pengarnas värde ändrats. Nu
lönningarna in natura började upphöra

för 60-70 år sedan. Det var sed, att prästen,
klockaren och skolläraren hade sin län
in natura. Enkelt som var sladda hade
ackra län in natura. De hade skjortor,
linnskläder, potatisland. En dräng hade
för det mesta potatisland, om han hade
färsörarna i byn. Under den tid jag
varit ägare till den här gården har sedan
med in natura ej förekommit, och jag
övertog gården 1894.

Den första handelsboden kom kanske
före min tid. Den förste handlare, som jag
minns, hette Petrus, men vad han hade
att säga kommer jag inte ihåg. Den första
handelsboden i Flomankarps var nog inte
före järnvägsbygget. Först hade de fått
sina varor nere från Karlskann och Karls-
krona. Till Karlskann och Karlskrona.

körde de ju med sitt virke, och då var det
lite att laga hem sitt och salt och spann-
mål därifrån.

Kaffe, socker och kryddor köpte de
mest av lumpamlare, som gick omkring.
Det var inte stora partier de behövde, så de
behövde inte ha så mycket med sig. Farkret
var i tunna kakor. På den tiden hade
våra lumpamlare en liten balansväg
med några vikter med sig. Tvän gårdfari-
handlare kom. En sådan, som hette
Karlsson, brukade ha sitt nät kvarter
här. Han hade inte häst, utan en kjo
han, men han hade vagn och rell.
Han kom flera gånger om året och ha-
de tyger, schalar, silkesdukar och ull-
dukar och sådant. Han var från
Jedrege, som ligger denna sidan Borås,

och han dog vararna i Borås. Han upphörde att komma 1887. Han blev sjuk
sista gången han var här och dog litet
efteråt. Arbetet i kyrkans knallar kom,
som hade fat och brukar av silver.

I Fägersås fanns en laggkärsmannare.
Det var samma som kyrkans brände.
Han har varit här på gården gjort träskedar,
grytskedar, som han sålde huvudsakligen
här i byn.

I de gamla stugorna var ett rum
på bägge ändarna och kök och förs-
sluga på mitten. Det fanns ingen
kammar och ingen övervåning. Fä-
ken var av näver och harv. Sedan blev
det spån. Spånen började för c. 75 år
sedan och efter följdes ju av tegel. Tegel-
baken började mellan 1890 och 1900. Här

på gården var det första tegelstaket i byn. Både böningshus och ladsugård lät för rödfärga 1880. Jag minns inte, om det tidigare var något rödfärgat i byn. Här finns inga målade hus. De första husen i Föllsby är ankygda, fast här finns några, som är rätt gamla. Något helt och hållet nybyggt finns här inte mer än ett, och det är det, som blev utflyttat vid laga skiftet. Tidigare byggde de alltid med liggande, skrätt himmer.

Här i byn finns egna hem på ut-ägarna. Åren 1910, 11, 12 började Harskrona träseparat stycka gårdar och köpa till egna hem. De behöll skogsmarken. I byn fanns en 20 köpställen. De fri köptes alla utom ett, och jag hade hand om dessa.

träp och med användet av egna hemsken.
Industrisken byggde tidigare nere i sam-
hället till sina anställda.

När jag börjar minnas, hade de vägg-
fästa sängar och utdragssoffor och så
hade de stora matskåp både i kök och inne.
De hade ju inte skafferier i köken så inte
skåp. I rummen hade de slagbord. Clifton-
fön brukade också kallen ha hand om,
och vidare fanns en klädbyrå. På 1880-ta-
let kom utdragsängen i bruk. Skolarna
var hemmagjorda. Sedan kom pinnsholar,
och jag köpte de första 1895 på en "refra-
märke-marknad". Slagbordet efterträdtes
av rundbord och rundbordet av ut-
dragsbordet. Linnet färvades i kläd-
kistor, som efterträdtes av linneskåp.
Min farbror, som var snickare, gjorde

timmerträp i början av 1900-talet. Flan dog
1912, men han arbeta de mest tills han dog.

Gardiner fanns i min ungdom men
bara kortgardiner, som hängde tvärs
över fönstret. Länggardiner kom i slutet
av 1800-talet, för sedan jag blev ägare
till något, har vi aldrig haft tvärgardiner,
och jag gifte mig 1895.

Täpeter har funnits här i alla tider,
så länge jag kan minnas. Men jag har
sett, när jag varit på syn, där de målat
timmerväggarna och sedan slänkt med
rött eller blått. Det var i Almqviststada,
jag såg det. För spände de ej väggarna
när beputsrade direkt på dem. Det
spänna började de på 1890-talet.

För min köpte den första kok-
spisen på 1880-talet, en Flisqvista. Den

var i alla händelser en med de första
i byn.

Mycket har ändrats sedan min barn-
dom. Då valdes höften rög och höften
kom till bräd. Vanligtvis slaktade de
på höstarna till påsktusen och en gris,
som skulle räcka för ett år. Ibland
slaktades också en gris på våren. Under
vintern låg köttet i lake, och sedan
hängdes det upp på våren och kunde
då ätas rått. Vårje var räckt en 14
dagar. När man skulle äta, var det
till att slå upp slagbordet, och sedan
satt vi runt omkring och åt ur
samma fat. Hade de en sallad, hade
de den på en träskallrik. På de kalas-
dagarna, hade de gräddskallrikar.
I vårje gård fanns kanske ett slussin,

men då var det att låna av grannarna.
Porslinet gagnades inte i vardagslag. Se-
dan blev det att slemmännare, och trä-
tallrikarna kom bort rätt tidigt. De
ha nog inte förskammits efter 1870.

Endast till jularna bryggde de
dricka av malt eller snedår. Någon
gång, minns jag, bryggde man dricka
på sommaren också, men det höll sig
inte länge, för det blev för surt. Burens
var det att dricka vatten och sur mjölk.
Då såldes inte mjölken utan förbrukades
i gårdarna. De källade smör och gylade
ost i var gård. Det upphörde de med,
när mejerierna kom, fast här upphörde
de tidigare. Härifrån köpte vi ned
mjölk till flammankärl och källade
på sin par skallen, som sedan såldes ut

den, men vi behöll hemma, så vi gick till smör. Vi köpte bara ner mjölk till Flormantorp omkring 1912. Vi köpte i rätt många år, innan mjölkstämman. Nu trygga dricka hemma upphörde direkt. Vi ha inte byggt, sedan min mor dog 1896.

Kalasen följa de gamla traditioner. Det är t.ex. många år, sedan de överger seden med färningar. Och de upphörde med att rissa till bords för en 50 år sedan. Fästen gick då runt omkring borden.

I början av min tid fanns inte vad vi kallar fjädervagn, utan de hade en träfjädervagn. Fjädervagnen kom till byn omkring 1880. Det var en smed, Jäderberg i Kalvsvik, som gjorde fjäder-

vagnar och sålde på marknader. Den förste här, som hade fjädrvagn, var nämnde mannen Daniel Johansson i Föllinge. Det fanns kärror med 2 hjul fänt, och de upphörde att användas, när fjädrvagnarna kom mera i bruk.

Ungdomen gick tillsammans och dansade på en lög eller i en ästuga. På somrarna kunde de vara på en äng och dansa och leka. I min ungdom gick vi vid midnatten tillsammans på något ställe, där vi kunde dansa, och ibland byggde vi en lövsal, som vi kunde dricka kaffe i. Men än på alla nöjen mere i samhället. Fär var det gamla folket mera tillsammans än nu och hade sina småbrölar. Om söndags- eller middagsarna brukade de närmaste

grannarna eller släktingarna gå tillsammans.

När jag bäst minnas, hade vi en veckotidning, Svenska Veckobladet, det var en fyrsidig tidning i litet format. När posten kom, tittade han alltid, och då sprang jag upp och hämtade den. Det var 3 bander, som hade tidningen ihop, och den som läste den rikt gände den, och sedan, när året var slut, bytte de tidningarna. Sedan att ha tidning ihop upphörde tidigt eller omkring 1880. Vi hade sedan Smålandsposten.

Om vinkerskvällarna berättades historier, mest spökhistorier. Men i mitt hem tyckte far inte om det.

Min far hade gått i skola i 6 veckor, det fanns en skollärare, som de

ACC. N:R M. 10762: 21.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

gick betala vinst för varje dag, och så
skulle man ha mat i tur och ordning.
Min mor hade gått i skola hos en gem-
mal käring. Mor kunde endast läsa,
skriva kunde hon inte.

21